ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 21ης Μαρτίου 2002 *

Στην υπόθεση C-298/99,

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον E. Traversa και την E. Montaguti, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Ιταλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπουμένης από τον U. Leanza, επικουρούμενο από τον G. Aiello, avvocato dello Stato, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο να αναγνωρισθεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία:

1) μη λαμβάνοντας όλα τα αναγκαία μέτρα για την εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφοι 1, δεύτερο εδάφιο, και 2, καθώς και των άρθρων 7, 11 και 14 της

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

οδηγίας 85/384/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Ιουνίου 1985, για την αμοιβαία αναγνώριση των πτυχίων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων στον τομέα της αρχιτεκτονικής και τη θέσπιση μέτρων για τη διευκόλυνση της πραγματικής ασκήσεως του δικαιώματος εγκαταστάσεως και ελεύθερης παροχής υπηρεσιών (ΕΕ L 223, σ. 15), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 86/17/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιανουαρίου 1986, για την τροποποίηση, λόγω της εντάξεως της Πορτογαλίας, της οδηγίας 85/384 (ΕΕ L 27, σ. 71, και — διορθωτικό — L 87, σ. 36),

2) θεσπίζοντας

— το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο a, του νομοθετικού διατάγματος 129, της 27ης Ιανουαρίου 1992 (GURI 41, της 19ης Φεβρουαρίου 1992, σ. 18), και το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο a, της αποφάσεως 776 του Υπουργού Πανεπιστημίων και Επιστημονικής και Τεχνολογικής Έρευνας, της 10ης Ιουνίου 1994 (GURI 234, της 6ης Οκτωβρίου 1995, σ. 3), τα οποία επιβάλλουν τη γενική υποχρέωση προσκομίσεως του πρωτοτύπου του πτυχίου ή επικυρωμένου αντιγράφου του πτυχίου αυτού,

— το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο c, του διατάγματος 129/92 και το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο c, της αποφάσεως 776/94, τα οποία απαιτούν γενικώς την προσκόμιση του πιστοποιητικού ιθαγενείας,

— το άρθρο 4, παράγραφος 3, του διατάγματος 129/92 και το άρθρο 10 της αποφάσεως 776/94, τα οποία απαιτούν κατά σύστημα την επίσημη μετάφραση των εγγράφων,

— το άρθρο 11, παράγραφος 1, στοιχεία c και d, του διατάγματος 129/92, το οποίο παρατείνει τη διάρκεια ισχύος των πιστοποιητικών πέραν της 5ης Αυγούστου 1987,

3) απαγορεύοντας στους αρχιτέκτονες που παρέχουν υπηρεσίες στην Ιταλία να διαθέτουν υποδομή στην Ιταλία (άρθρο 9, παράγραφος 1, του διατάγματος 129/92),

4) επιβάλλοντας στους παρέχοντες υπηρεσίες αρχιτέκτονες την υποχρέωση εγγραφής στο κατά τόπο αρμόδιο περιφερειακό συμβούλιο του συλλόγου αρχιτεκτόνων (άρθρο 9, παράγραφος 3, του διατάγματος 129/92 και άρθρα 7 και 8 της αποφάσεως 776/94), κατά παρέκκλιση από τη διαδικασία που προβλέπει το άρθρο 22 της οδηγίας 85/384, και

5) εφαρμόζοντας το άρθρο 4, παράγραφοι 6 έως 8, του διατάγματος 129/92 κατά τρόπο που δεν συνάδει προς το άρθρο 20, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/384,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 12, 20, 22, 27 και 31 της οδηγίας 85/384, και, όσον αφορά το ανωτέρω σημείο 3, από το άρθρο 59 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 49 ΕΚ),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους P. Jann, πρόεδρο τμήματος, S. von Bahr, D. A. O. Edward (εισηγητή), A. La Pergola και C. W. A. Timmermans, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: S. Alber,
γραμματέας: Lynn Hewlett, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις αγορεύσεις των διαδίκων κατά τη συνεδρίαση της 14ης Ιουνίου 2001,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2001,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 9 Αυγούστου 1999, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άσκησε, δυνάμει του άρθρου 226 ΕΚ, προσφυγή με την οποία ζητεί να αναγνωρισθεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία:

1) μη λαμβάνοντας όλα τα αναγκαία μέτρα για την εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφοι 1, δεύτερο εδάφιο, και 2, καθώς και των άρθρων 7, 11 και 14 της οδηγίας 85/384/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Ιουνίου 1985, για την αμοιβαία αναγνώριση των πτυχίων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων στον τομέα της αρχιτεκτονικής και τη θέσπιση μέτρων για τη διευκόλυνση της πραγματικής ασκήσεως του δικαιώματος εγκαταστάσεως και ελεύθερης παροχής υπηρεσιών (ΕΕ L 223, σ. 15), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 86/17/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιανουαρίου 1986, για την τροποποίηση, λόγω της εντάξεως της Πορτογαλίας, της οδηγίας 85/384 (ΕΕ L 27, σ. 71, και — διορθωτικό — L 87, σ. 36, στο εξής: οδηγία 85/384),

2) θεσπίζοντας

— το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο a, του νομοθετικού διατάγματος 129, της 27ης Ιανουαρίου 1992 (GURI 41, της 19ης Φεβρουαρίου 1992, σ. 18, στο εξής: διάταγμα 129/92), και το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο a, της αποφάσεως 776 του Υπουργού Πανεπιστημίων και Επιστημονικής και Τεχνολογικής Έρευνας, της 10ης Ιουνίου 1994 (GURI 234, της 6ης Οκτωβρίου 1995, σ. 3, στο εξής: απόφαση 776/94), τα οποία επιβάλλουν τη γενική υποχρέωση προσκομίσεως του πρωτοτύπου του πτυχίου ή επικυρωμένου αντιγράφου του πτυχίου αυτού,

— το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο c, του διατάγματος 129/92 και το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο c, της αποφάσεως 776/94, τα οποία απαιτούν γενικώς την προσκόμιση του πιστοποιητικού ιθαγενείας,

— το άρθρο 4, παράγραφος 3, του διατάγματος 129/92 και το άρθρο 10 της αποφάσεως 776/94, τα οποία απαιτούν κατά σύστημα την επίσημη μετάφραση των εγγράφων,

— το άρθρο 11, παράγραφος 1, στοιχεία c και d, του διατάγματος 129/92, το οποίο παρατείνει τη διάρκεια ισχύος των πιστοποιητικών πέραν της 5ης Αυγούστου 1987,

3) απαγορεύοντας στους αρχιτέκτονες που παρέχουν υπηρεσίες στην Ιταλία να διαθέτουν υποδομή στην Ιταλία (άρθρο 9, παράγραφος 1, του διατάγματος 129/92),

4) επιβάλλοντας στους παρέχοντες υπηρεσίες αρχιτέκτονες την υποχρέωση εγγραφής στο κατά τόπο αρμόδιο περιφερειακό συμβούλιο του συλλόγου αρχιτεκτόνων (άρθρο 9, παράγραφος 3, του διατάγματος 129/92 και άρθρα 7 και 8 της αποφάσεως 776/94), κατά παρέκκλιση από τη διαδικασία που προβλέπει το άρθρο 22 της οδηγίας 85/384, και

5) εφαρμόζοντας το άρθρο 4, παράγραφοι 6 έως 8, του διατάγματος 129/92 κατά τρόπο που δεν συνάδει προς το άρθρο 20, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/384,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 12, 20, 22, 27 και 31 της οδηγίας 85/384, και, όσον αφορά το ανωτέρω σημείο 3, από το άρθρο 59 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 49 ΕΚ).

Η κοινοτική ρύθμιση

2 Η οδηγία 85/384/ΕΟΚ προβλέπει δύο διαφορετικά καθεστώτα για την αυτόματη αναγνώριση ορισμένων τίτλων στον τομέα της αρχιτεκτονικής.

3 Αφενός, με τα άρθρα 2 έως 9 της οδηγίας 85/384, που περιλαμβάνονται στο κεφάλαιο ΙΙ: «Πτυχία, πιστοποιητικά και άλλοι τίτλοι που παρέχουν δικαίωμα ασκήσεως δραστηριότητας στον τομέα της αρχιτεκτονικής με τον επαγγελματικό τίτλο του αρχιτέκτονα», θεσπίζεται ένα γενικό καθεστώς αμοιβαίας αυτόματης αναγνωρίσεως όλων των τίτλων στον τομέα της αρχιτεκτονικής που πληρούν τους προβλεπόμενους όρους. Έτσι, το άρθρο 2 ορίζει ότι «κάθε κράτος μέλος αναγνωρίζει τα πτυχία, πιστοποιητικά και άλλους τίτλους που αποκτώνται μετά από εκπαίδευση η οποία πληροί τις απαιτήσεις των άρθρων 3 και 4 και χορηγούνται στους υπηκόους κρατών μελών από τα άλλα κράτη μέλη».

4 Ειδικότερα, το άρθρο 4, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 85/384 διευκρινίζει ότι αναγνωρίζεται ότι ικανοποιεί τα κριτήρια του άρθρου 2 «η τριετής εκπαίδευση που παρέχεται στις "Fachhochschulen" της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, η οποία υφίσταται κατά τον χρόνο της κοινοποιήσεως της παρούσας οδηγίας, ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του άρθρου 3 και επιτρέπει την πρόσβαση στην άσκηση των δραστηριοτήτων που αναφέρονται στο άρθρο 1 σ' αυτό το κράτος μέλος με τον επαγγελματικό τίτλο του αρχιτέκτονα, εφόσον η εκπαίδευση συμπληρώνεται από περίοδο πρακτικής εξασκήσεως στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας διαρκείας 4 ετών, η οποία βεβαιώνεται με πιστοποιητικό που εκδίδει ο επαγγελματικός σύλλογος στα μητρώα του οποίου είναι εγγεγραμμένος ο αρχιτέκτονας ο οποίος επιθυμεί να αναγνωρισθεί το δίπλωμά του κατά τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας».

5 Επίσης, το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/384 προβλέπει τα εξής:

«Στα πλαίσια των προσπαθειών για την κοινωνική αναβάθμιση ή την αναβάθμιση των προγραμμάτων πανεπιστημιακών σπουδών με μερική απασχόληση, αναγνωρίζεται επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 2, η εκπαίδευση που πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 3 και επισφραγίζεται με την επιτυχία σε διαγωνισμό αρχιτεκτονικής, όπου συμμετέχουν άτομα που εργάζονται τουλάχιστον 7 χρόνια στον τομέα της αρχιτεκτονικής, υπό τον έλεγχο αρχιτέκτονα ή γραφείου αρχιτεκτόνων. Ο διαγωνισμός πρέπει να είναι πανεπιστημιακού επιπέδου και ισοδύναμος με τον διαγωνισμό τερματισμού των σπουδών, που αναφέρεται στην παράγραφο 1, στοιχείο β'.»

6 Κατά το άρθρο 7 της οδηγίας 85/384:

«1. Κάθε κράτος μέλος γνωστοποιεί, το ταχύτερο δυνατόν, ταυτόχρονα στα άλλα κράτη μέλη και στην Επιτροπή, τον πίνακα των πτυχίων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων εκπαιδεύσεως που χορηγούνται στην επικράτειά του και πληρούν τα κριτήρια των άρθρων 3 και 4, καθώς, επίσης, και τον πίνακα των ιδρυμάτων ή αρχών που τα χορηγούν.

Η πρώτη γνωστοποίηση γίνεται στους 12 μήνες που ακολουθούν την κοινοποίηση της παρούσας οδηγίας.

Κάθε κράτος μέλος γνωστοποιεί με τον ίδιο τρόπο τις αλλαγές που γίνονται, όσον αφορά τα πτυχία, πιστοποιητικά και άλλους τίτλους εκπαιδεύσεως που χορηγούνται στην επικράτειά του και, κυρίως, όσα δεν ανταποκρίνονται πλέον στις απαιτήσεις των άρθρων 3 και 4.

2. Οι πίνακες και οι μεταγενέστερες τροποποιήσεις τους δημοσιεύονται από την Επιτροπή για ενημέρωση των ενδιαφερομένων στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* κατά τη λήξη προθεσμίας τριών μηνών από τη γνωστοποίησή τους. [...] Ενημερωμένοι οριστικοί πίνακες δημοσιεύονται περιοδικά από την Επιτροπή.»

7 Αφετέρου, τα άρθρα 10 έως 15 της οδηγίας 89/384, που περιλαμβάνονται στο κεφάλαιο ΙΙΙ: «Πτυχία, πιστοποιητικά και άλλοι τίτλοι που επιτρέπουν την άσκηση δραστηριότητας στον τομέα της αρχιτεκτονικής με βάση κεκτημένα δικαιώματα ή υφιστάμενες εθνικές διατάξεις», θεσπίζουν ένα μεταβατικό καθεστώς αμοιβαίας αναγνωρίσεως ορισμένων τίτλων που απαριθμούνται περιοριστικώς. Κατά το άρθρο 10, «[κ]άθε κράτος μέλος αναγνωρίζει τα πτυχία, τα πιστοποιητικά και τους άλλους τίτλους που περιέχονται στο άρθρο 11 και που χορηγούνται από τα άλλα κράτη μέλη στους υπηκόους των κρατών μελών, οι οποίοι έχουν ήδη αυτά τα προσόντα κατά την ημερομηνία κοινοποιήσεως της παρούσας οδηγίας ή έχουν αρχίσει σπουδές που οδηγούν σ' αυτά τα πτυχία, πιστοποιητικά ή άλλους τίτλους, το αργότερο κατά το τρίτο ακαδημαϊκό έτος μετά την κοινοποίηση αυτή, ακόμα και αν τα προσόντα αυτά δεν ανταποκρίνονται στις ελάχιστες απαιτήσεις των πτυχίων, που αναφέρονται στο κεφάλαιο ΙΙ».

8 Μεταξύ των τίτλων που τυγχάνουν της αυτόματης αναγνωρίσεως βάσει του δευτέρου καθεστώτος αναφέρεται, στο άρθρο 11, στοιχείο *κ'*, έβδομη περίπτωση, της οδηγίας 85/384, «το πτυχίο πολιτικού μηχανικού (*licenciatura em engenharia civil*) που χορηγεί η Σχολή Μηχανικών (de Engenharia) του Πανεπιστημίου του Πόρτο». Η διάταξη αυτή ενσωματώθηκε στο άρθρο 11 της οδηγίας 85/384 με την οδηγία 86/17.

9 Το άρθρο 12 της οδηγίας 85/384 προβλέπει τα εξής:

«Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 10, κάθε κράτος μέλος αναγνωρίζει, προσδίδοντάς τους, όσον αφορά το δικαίωμα αναλήψεως και την άσκηση των δραστηριοτήτων που αναφέρονται στο πρώτο άρθρο, την ίδια ισχύ με τα πτυχία, πιστοποιητικά και άλλους τίτλους αρχιτέκτονα που χορηγεί:

— τις βεβαιώσεις που χορηγούνται στους υπηκόους των κρατών μελών από τα κράτη μέλη στα οποία, κατά τον χρόνο της κοινοποιήσεως της παρούσας οδηγίας, ισχύουν κανονιστικές διατάξεις για το δικαίωμα αναλήψεως και την άσκηση των δραστηριοτήτων, που αναφέρονται στο άρθρο 1, υπό τον επαγγελματικό τίτλο του αρχιτέκτονα, και οι οποίες πιστοποιούν ότι ο δικαιούχος έχει άδεια να φέρει τον επαγγελματικό τίτλο του αρχιτέκτονα, πριν τεθεί σε ισχύ η οδηγία, και έχει ασχοληθεί ουσιαστικά, στο πλαίσιο αυτών των κανονιστικών διατάξεων, με τις παραπάνω δραστηριότητες για διάστημα τουλάχιστον τριών συνεχών ετών κατά τα πέντε χρόνια πριν από τη χορήγηση των βεβαιώσεων,

— τις βεβαιώσεις που χορηγούνται σε υπηκόους κρατών μελών από κράτη μέλη που εισάγουν, κατά τον χρόνο της κοινοποιήσεως και της εφαρμογής της οδηγίας, κανονιστικές διατάξεις για το δικαίωμα αναλήψεως και την άσκηση των δραστηριοτήτων, που αναφέρει το άρθρο 1, υπό τον επαγγελματικό τίτλο του αρχιτέκτονα, και οι οποίες βεβαιώνουν ότι ο δικαιούχος έχει άδεια να φέρει τον επαγγελματικό τίτλο του αρχιτέκτονα κατά τον χρόνο ενάρξεως ισχύος της οδηγίας και έχει ασχοληθεί ουσιαστικά, στο πλαίσιο αυτών των κανονιστικών διατάξεων, με τις παραπάνω δραστηριότητες για διάστημα τουλάχιστον 3 συνεχών ετών κατά τα 5 χρόνια πριν από τη χορήγηση των βεβαιώσεων.»

10 Κατά το άρθρο 14 της οδηγίας 85/384, «[α]ναγνωρίζονται, υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 11, οι βεβαιώσεις των αρμόδιων αρχών της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας που πιστοποιούν την αντίστοιχη ισοδυναμία των τίτλων εκπαιδεύσεως που έχουν χορηγηθεί μετά τις 8 Μαρτίου 1945 από τις αρμόδιες αρχές της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας με τους τίτλους του εν λόγω άρθρου».

11 Τα άρθρα 17 έως 26 της οδηγίας 85/384 περιέχουν διάφορες διατάξεις που αποσκοπούν στη διευκόλυνση της αποτελεσματικής ασκήσεως του δικαιώματος εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών από τους δικαιούχους πτυχίων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων στον τομέα της αρχιτεκτονικής.

12 Κατά το άρθρο 20, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/384, «[η] διαδικασία παροχής του δικαιώματος αναλήψεως μιας από τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο άρθρο 1, σύμφωνα με τα άρθρα 17 και 18, πρέπει να ολοκληρωθεί το συντομότερο δυνατό, το αργότερο δε τρεις μήνες μετά την υποβολή όλων των δικαιολογητικών από τον ενδιαφερόμενο, με την επιφύλαξη των καθυστερήσεων που μπορούν να προκύψουν από ενδεχόμενη προσφυγή μετά τη λήξη της διαδικασίας αυτής».

13 Το άρθρο 22, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 85/384 ορίζει:

«1. Όταν ένα κράτος μέλος απαιτεί από τους υπηκόους του για την παροχή του δικαιώματος ασκήσεως μιας από τις δραστηριότητες του άρθρου 1 ή για την άσκηση της δραστηριότητας αυτής είτε άδεια είτε εγγραφή ή συμμετοχή σε επαγγελματική οργάνωση ή σύλλογο, το κράτος μέλος αυτό απαλλάσσει τους υπηκόους των άλλων κρατών μελών από αυτή την υποχρέωση, σε περίπτωση παροχής υπηρεσιών.

Ο δικαιούχος παρέχει υπηρεσίες με τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις όπως οι υπήκοοι του κράτους μέλους υποδοχής. Υπόκειται, ιδίως, στις πειθαρχικές διατάξεις επαγγελματικού ή διοικητικού χαρακτήρα που εφαρμόζεται στο κράτος μέλος αυτό.

Για τον σκοπό αυτόν και σε συμπλήρωση της δηλώσεως της παραγράφου 2, σχετικά με την παροχή υπηρεσιών, τα κράτη μέλη, προκειμένου να επιτρέψουν την εφαρμογή των πειθαρχικών διατάξεων που ισχύουν στην επικράτειά τους, μπορούν να προβλέψουν προσωρινή εγγραφή, η οποία γίνεται αυτόματα, ή μια τυπική (pro forma)

συμμετοχή σε μια επαγγελματική οργάνωση ή σύλλογο ή [εγγραφή σε] μητρώο, με την προϋπόθεση ότι η εγγραφή αυτή δεν καθυστερεί ούτε περιπλέκει, με κανένα τρόπο, την παροχή υπηρεσιών ούτε συνεπάγεται πρόσθετα έξοδα για τον παρέχοντα τις υπηρεσίες.

[...]

2. Το κράτος μέλος υποδοχής μπορεί να επιβάλει στους δικαιούχους την υποχρέωση υποβολής στις αρμόδιες αρχές προηγούμενης δηλώσεως, σχετικά με την παροχή των υπηρεσιών τους, σε περίπτωση που η εκτέλεση αυτής της παροχής συνεπάγεται την πραγματοποίηση μελέτης στην επικράτειά του.»

14 Σύμφωνα με το άρθρο 27 της οδηγίας 85/384, «[τ]ο κράτος μέλος υποδοχής μπορεί, σε περίπτωση δικαιολογημένων αμφιβολιών, να απαιτήσει από τις αρμόδιες αρχές άλλου κράτους μέλους τη βεβαίωση της γνησιότητας των πτυχίων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων που έχουν εκδοθεί στο τελευταίο αυτό κράτος και τα οποία αναφέρονται στα κεφάλαια II και III».

15 Το άρθρο 31 της οδηγίας 85/384 προβλέπει:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα μέτρα που είναι αναγκαία για να συμμορφωθούν προς την παρούσα οδηγία σε προθεσμία είκοσι τεσσάρων μηνών από την ημερομηνία κοινοποιήσεώς της και ενημερώνουν, αμέσως, την Επιτροπή σχετικά.

Τα κράτη μέλη διαθέτουν, ωστόσο, προθεσμία τριών ετών από την ημερομηνία της εν λόγω κοινοποιήσεως για να συμμορφωθούν προς το άρθρο 22.

2. Τα κράτη μέλη γνωστοποιούν στην Επιτροπή τις ουσιώδεις διατάξεις εσωτερικού δικαίου που θεσπίζουν στον τομέα που διέπεται από την παρούσα οδηγία.»

Η εθνική ρύθμιση

16 Σε συνέχεια της αποφάσεως της 11ης Ιουλίου 1991, C-296/90, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 1991, σ. I-3847), με την οποία το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι η Ιταλική Δημοκρατία δεν είχε λάβει τα αναγκαία μέτρα για τη μεταφορά στην εσωτερική της έννομη τάξη της οδηγίας 85/384, το κράτος μέλος αυτό εξέδωσε το διάταγμα 129/92 και την απόφαση 776/94.

Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

17 Η Επιτροπή, θεωρώντας ότι η μεταφορά της οδηγίας 85/384 στο ιταλικό δίκαιο παρέμενε εν μέρει ελλιπής και εν μέρει εσφαλμένη, κίνησε τη διαδικασία προσφυγής λόγω παραβάσεως. Η Επιτροπή, αφού κάλεσε την Ιταλική Δημοκρατία να υποβάλει τις παρατηρήσεις της, απηύθυνε, με έγγραφο της 23ης Μαρτίου 1998, αιτιολογημένη γνώμη στο κράτος μέλος αυτό, με την οποία το κάλεσε να λάβει τα μέτρα που απαιτούνταν για τη συμμόρφωσή του προς τις απορρέουσες από την εν λόγω οδηγία υποχρεώσεις του εντός προθεσμίας δύο μηνών από την κοινοποίηση της αιτιολογημένης γνώμης. Δεδομένου ότι η Ιταλική Δημοκρατία δεν απάντησε στην αιτιολογημένη γνώμη, η Επιτροπή άσκησε την υπό κρίση προσφυγή.

Επί της αιτιάσεως περί μη μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο του άρθρου 4, παράγραφοι 1, δεύτερο εδάφιο, και 2, και των άρθρων 11 και 14 της οδηγίας 85/384

18 Η Επιτροπή προσάπτει στην Ιταλική Κυβέρνηση ότι δεν μετέφερε στο ιταλικό δίκαιο το άρθρο 4, παράγραφοι 1, δεύτερο εδάφιο, και 2, το άρθρο 11, στοιχείο κ', έβδομη περίπτωση, και το άρθρο 14 της οδηγίας 85/384.

19 Η Ιταλική Κυβέρνηση απαντά ότι οι εν λόγω διατάξεις, δεδομένου ότι είναι σαφείς, συγκεκριμένες και ανεπιφύλακτες, έχουν άμεση εφαρμογή, ακόμα και αν δεν έχουν μεταφερθεί στην ιταλική νομοθεσία. Επομένως, το άμεσο αποτέλεσμά τους αποκλείει το ενδεχόμενο παραβάσεως της οδηγίας 85/384, καθόσον ο επιδιωκόμενος σκοπός τους επιτυγχάνεται.

20 Συναφώς, επιβάλλεται να τονιστεί ότι τα ληφθέντα από τις ιταλικές αρχές μέτρα μεταφοράς της οδηγίας 85/384 περιέχονται στο διάταγμα 129/92 και στην απόφαση 776/94.

21 Εντούτοις, οι πράξεις αυτές δεν περιέχουν καμία διάταξη διασφαλίζουσα τη μεταφορά του άρθρου 4, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 85/384, που αποσκοπεί στην αυτόματη αναγνώριση της εκπαιδεύσεως στις Fashhochschulen της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, ή τη μεταφορά των άρθρων 4, παράγραφος 2, και 14 της ίδιας οδηγίας.

22 Επιπλέον, μολονότι ένα παράρτημα του διατάγματος 129/92 επαναλαμβάνει τους τίτλους που αναφέρονται στο άρθρο 11 της οδηγίας 85/384, το παράρτημα αυτό δεν κάνει λόγο για το «πτυχίο πολιτικού μηχανικού (*licentiatura em engenharia civil*) που χορηγεί η Σχολή Μηχανικών (de Engenharia) του Πανεπιστημίου του Πόρτο» και το οποίο αναφέρεται στο στοιχείο κ', έβδομη περίπτωση, του εν λόγω άρθρου. Επομένως, η μεταφορά του άρθρου 11 της εν λόγω οδηγίας στο εθνικό δίκαιο αποδεικνύεται ελλιπής.

23 Όσον αφορά το επιχείρημα της Ιταλικής Κυβερνήσεως που αντλείται από το άμεσο αποτέλεσμα του άρθρου 4, παράγραφοι 1, δεύτερο εδάφιο, και 2, και των άρθρων 11, στοιχείο κ', έβδομη περίπτωση, και 14 της οδηγίας 85/384, επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να επικαλεστεί το άμεσο αποτέλεσμα οδηγίας για να αποφύγει να θεσπίσει εγκαίρως κατάλληλα μέτρα εφαρμογής ανάλογα με το αντικείμενο της οδηγίας αυτής (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 6ης Μαΐου 1980, 102/79, Επιτροπή κατά Βελγίου, Συλλογή τόμος 1980/II, σ. 99, σκέψη 12, και της 20ής Μαρτίου 1997, C-96/95, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 1997, σ. I-1653, σκέψη 37).

24 Επομένως, η αιτίαση περί παραλείψεως μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο του άρθρου 4, παράγραφοι 1, δεύτερο εδάφιο, και 2, και των άρθρων 11, στοιχείο κ', έβδομη περίπτωση, και 14 της οδηγίας 85/384 είναι βάσιμη.

Επί της αιτιάσεως περί ελλιπούς μεταφοράς του άρθρου 7 της οδηγίας 85/384 στο εθνικό δίκαιο

25 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η Ιταλική Κυβέρνηση μετέφερε μόνο εν μέρει το άρθρο 7 της οδηγίας 85/384, στο μέτρο που το παράρτημα Α του διατάγματος 129/92 αναφέρεται μόνο στα πτυχία που απαριθμούνται στο άρθρο 11 της εν λόγω οδηγίας, χωρίς να κάνει λόγο για τις ανακοινώσεις της Επιτροπής οι οποίες τροποποιούν κατά τακτά διαστήματα, βάσει των τελευταίων δεδομένων, τον πίνακα του άρθρου 7 και χωρίς να μνημονεύει ότι τα πτυχία που αναφέρουν οι εν λόγω ανακοινώσεις πρέπει επίσης να αποτελούν αντικείμενο αυτόματης αναγνωρίσεως.

26 Κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, δεν είναι αναγκαία η ρητή απαρίθμηση των τίτλων που πρέπει να αναγνωρίζονται αυτομάτως κατά το εθνικό δίκαιο. Αρκεί συναφώς να λαμβάνονται υπόψη οι ανακοινώσεις της Επιτροπής.

27 Συναφώς, επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι το άρθρο 7 της οδηγίας 85/384 δεν επιβάλλει ρητώς στα κράτη μέλη να περιλάβουν, σε έναν εθνικό πίνακα των τίτλων που

πρέπει να τυγχάνουν αυτόματης αναγνωρίσεως, τα πτυχία, τα πιστοποιητικά και τους άλλους τίτλους που περιέχονται στους πίνακες που δημοσιεύει η Επιτροπή κατ' εφαρμογήν της παραγράφου 2 του άρθρου αυτού.

28 Εντούτοις, κατά πάγια νομολογία, η πλήρης εφαρμογή της οδηγίας πρέπει πράγματι, κατά τη μεταφορά της στο εσωτερικό δίκαιο, να διασφαλίζεται κατά τρόπο αρκετά σαφή και ακριβή, ώστε, σε περίπτωση που η οδηγία αποβλέπει στην απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες, οι δικαιούχοι να έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν όλα τα δικαιώματά τους και να τα προβάλλουν, ενδεχομένως, ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Η προϋπόθεση αυτή είναι ιδιαιτέρως σημαντική οσάκις η οδηγία αποβλέπει στην απονομή δικαιωμάτων στους υπηκόους άλλων κρατών μελών (βλ. απόφαση της 23ης Μαρτίου 1995, C-365/93, Επιτροπή κατά Ελλάδας, Συλλογή 1995, σ. I-499, σκέψη 9, και προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Γερμανίας, σκέψη 35).

29 Για να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα της αμοιβαίας αναγνωρίσεως των τίτλων στον τομέα της αρχιτεκτονικής, είναι αναγκαίο οι υπήκοοι των κρατών μελών να γνωρίζουν ποιοι τίτλοι πρέπει να αναγνωρίζονται αυτομάτως από το κράτος μέλος υποδοχής.

30 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η ιταλική ρύθμιση δεν περιέχει διατάξεις από τις οποίες να προκύπτει σαφώς ποιοι τίτλοι πρέπει να αναγνωρίζονται από τις ιταλικές αρχές. Ειδικότερα, το παράρτημα Α του διατάγματος 129/92 αφορά μόνο την αναγνώριση, σε μεταβατικό στάδιο, των πτυχίων, των πιστοποιητικών και των άλλων τίτλων που αναφέρει το άρθρο 11 της οδηγίας 85/384. Όσον αφορά το άρθρο 2 του διατάγματος 129/92, αυτό προβλέπει απλώς ότι αναγνωρίζονται οι τίτλοι που πληρούν τις απαιτήσεις του άρθρου 3 της εν λόγω οδηγίας. Ως προς το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο a, του ίδιου διατάγματος, αυτό παρέχει στον ενδιαφερόμενο δικαίωμα εγκαταστάσεως εφόσον κατέχει αναγνωρισμένο τίτλο. Τέλος, το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο a, του εν λόγω διατάγματος περιέχει παρόμοια διάταξη σχετικά με την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών.

31 Συνεπώς, η αιτίαση περί ελλιπούς μεταφοράς του άρθρου 7 της οδηγίας 85/384 στο εσωτερικό δίκαιο είναι επίσης βάσιμη.

Επί της αιτιάσεως σχετικά με την υποχρέωση προσκομίσεως του πρωτοτύπου του τίτλου ή επικυρωμένου αντιγράφου

32 Το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο a, του διατάγματος 129/92 ορίζει ότι οι αρχιτέκτονες που επιθυμούν να αναγνωριστεί στην Ιταλία ο τίτλος που τους χορηγήθηκε εντός άλλου κράτους μέλους οφείλουν να προσκομίσουν το πρωτότυπο του πτυχίου τους ή επικυρωμένο αντίγραφο.

33 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η απαίτηση αυτή θα έπρεπε να αφορά αποκλειστικά τις περιπτώσεις στις οποίες υπάρχουν αμφιβολίες όσον αφορά τη γνησιότητα των τίτλων. Η Επιτροπή αναφέρεται, συναφώς, στο άρθρο 27 της οδηγίας 85/384, το οποίο ορίζει ότι «[τ]ο κράτος μέλος υποδοχής μπορεί, σε περίπτωση δικαιολογημένων αμφιβολιών, να απαιτήσει από τις αρμόδιες αρχές άλλου κράτους μέλους τη βεβαίωση της γνησιότητας των πτυχίων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων που έχουν εκδοθεί στο τελευταίο αυτό κράτος». Κατά την Επιτροπή, η διάταξη αυτή πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, ελλείψει δικαιολογημένης αμφιβολίας, η γνησιότητα ενός τίτλου δεν είναι αναγκαίο να αποδειχθεί.

34 Η Επιτροπή θεωρεί ότι η υποχρέωση προσκομίσεως του πρωτοτύπου τίτλου ή επικυρωμένου αντιγράφου συνεπάγεται επιπλέον έξοδα για τους αιτούντες αρχιτέκτονες, παρακωλύοντας με τον τρόπο αυτόν την ελεύθερη παροχή των υπηρεσιών και την ελευθερία εγκαταστάσεως. Ο επιδιωκόμενος σκοπός των ιταλικών αρχών θα μπορούσε να επιτευχθεί με λιγότερο περιοριστικά μέτρα, όπως είναι η υποχρέωση προσκομίσεως μιας απλής βεβαιώσεως ή μιας φωτοτυπίας του πτυχίου.

35 Η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τα εμπόδια που απορρέουν, κατά την Επιτροπή, από το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο a, του διατάγματος 129/92 δεν είναι

ούτε αδικαιολόγητα ούτε δυσανάλογα. Το άρθρο 27 της οδηγίας 85/384 δεν περιορίζει τη δυνατότητα του κράτους μέλους υποδοχής να επιβάλει την προσκόμιση των πρωτοτύπων πτυχίων ή επικυρωμένων αντιγράφων. Το εν λόγω άρθρο ρυθμίζει μια διαφορετική κατάσταση, ήτοι την πιστοποίηση της αυθεντικότητας των εγγράφων αυτών σε περίπτωση αμφιβολίας.

36 Επιβάλλεται να τονιστεί ότι η υποχρέωση του αιτούντος να επισυνάψει στην αίτησή του για την αναγνώριση του τίτλου του, που προβλέπει το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο a, του διατάγματος 129/92, το πρωτότυπο του πτυχίου ή επικυρωμένο αντίγραφο δεν εμπίπτει στο άρθρο 27 της οδηγίας 85/384. Η ιταλική διάταξη ρυθμίζει, στην πραγματικότητα, το περιεχόμενο κάθε αιτήσεως αναγνωρίσεως που υποβάλλει ένας ενδιαφερόμενος, ενώ το άρθρο 27 της οδηγίας αναφέρεται σε καταστάσεις στις οποίες υφίσταται δικαιολογημένη αμφιβολία όσον αφορά τη γνησιότητα των πτυχίων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων που προσκομίζονται προς στήριξη τέτοιας αιτήσεως.

37 Αντιθέτως, η υποχρέωση που απορρέει από το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο a, του διατάγματος 129/92 παρακωλύει την ελευθερία εγκαταστάσεως και την ελεύθερη παροχή των υπηρεσιών, τις οποίες προβλέπουν τα άρθρα 52 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 43 ΕΚ) και 59 της Συνθήκης, καθόσον συνεπάγεται επιπλέον εμπόδια για όλους τους αιτούντες αρχιτέκτονες, λαμβανομένων υπόψη των κινδύνων απώλειας του πρωτοτύπου του πτυχίου ή της ενδεχομένως καθυστερημένης χορηγήσεως του εν λόγω πτυχίου εκ μέρους του κράτους μέλους προελεύσεως, καθώς και των πρόσθετων ενεργειών και εξόδων που συνεπάγονται οι διαδικασίες επικυρώσεως των αντιγράφων των πρωτοτύπων τίτλων.

38 Όσον αφορά το ζήτημα αν η παρακώλυση αυτή δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, επιβάλλεται η επισήμανση ότι το γεγονός ότι η δραστηριότητα του αρχιτέκτονα ασκείται μόνο από όσους έχουν αποκτήσει ορισμένα προσόντα που πιστοποιούνται με αναγνωρισμένο τίτλο άπτεται του δημοσίου συμφέροντος. Συνεπώς, τα κράτη μέλη δικαιούνται να απαιτούν να αποδειχθεί η ύπαρξη τέτοιου τίτλου.

39 Εντούτοις, η υποχρέωση που επιβάλλει το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο a, του διατάγματος 129/92, το οποίο ορίζει ότι η μόνη αποδεκτή απόδειξη είναι το πρωτότυπο του πτυχίου ή επικυρωμένο αντίγραφό του, είναι δυσανάλογη προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, καθόσον αποκλείει κάθε άλλη μορφή αποδείξεως πιστοποιούσα με τον ίδιο βαθμό βεβαιότητας την ύπαρξη του επίμαχου τίτλου, όπως την προσκόμιση βεβαιώσεως ή αναγνωρίσεως του πτυχίου του αιτούντος από τις δημόσιες αρχές ή τις επαγγελματικές οργανώσεις του κράτους μέλους προελεύσεως.

40 Συνεπώς, το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο a, του διατάγματος 129/92 είναι ασυμβίβαστο προς τα άρθρα 52 και 59 της Συνθήκης και η αιτίαση της Επιτροπής πρέπει να γίνει δεκτή.

Επί της αιτιάσεως σχετικά με την υποχρέωση προσκομίσεως επίσημης μεταφράσεως όλων των εγγράφων και της αιτιάσεως σχετικά με την υποχρέωση προσκομίσεως πιστοποιητικού ιθαγενείας

41 Το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο c, του διατάγματος 129/92 και το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο c, της αποφάσεως 776/94 προβλέπουν ότι η αίτηση αναγνωρίσεως ενός τίτλου πρέπει να συνοδεύεται από πιστοποιητικό ιθαγενείας. Το άρθρο 4, παράγραφος 3, του διατάγματος 129/92 και το άρθρο 10 της αποφάσεως 776/94 ορίζουν ότι όλα τα έγγραφα που δεν είναι συνταγμένα στα ιταλικά πρέπει να συνοδεύονται από μετάφραση προς την ιταλική γλώσσα. Οι μεταφράσεις αυτές πρέπει να έχουν επικυρωθεί από τις ιταλικές διπλωματικές ή προξενικές αρχές που εδρεύουν στο κράτος μέλος στο οποίο συντάχθηκαν τα έγγραφα ή από εγκεκριμένο μεταφραστή.

42 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι οι υποχρεώσεις αυτές είναι δυσανάλογες και επομένως ασυμβίβαστες προς το άρθρο 52 της Συνθήκης. Όσον αφορά την υποχρέωση προσκομίσεως πιστοποιητικού ιθαγενείας, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η προσκόμιση αντιγράφου του διαβατηρίου αρκεί για να πιστοποιήσει ποιου κράτους μέλους υπήκοος είναι ο αιτών.

43 Όσον αφορά την υποχρέωση προσκομίσεως επικυρωμένων αντιγράφων των πρωτοτύπων εγγράφων, η υποχρέωση αυτή παρατείνει, κατά την Επιτροπή, τη διάρκεια της διαδικασίας και αυξάνει τα έξοδα, ενώ μια απλή μετάφραση αρκεί.

44 Η Ιταλική Κυβέρνηση δέχεται ότι συνήθως δεν επιβάλλεται, στην πράξη, η τήρηση των υποχρεώσεων αυτών. Κατά πάγια διοικητική πρακτική, οι αρμόδιες αρχές θεωρούν ότι για την αναγνώριση αρκούν, αντί του πιστοποιητικού ιθαγενείας, αντίγραφα έγκυρων προσωπικών εγγράφων. Εξάλλου, η ζήτηση μεταφράσεων μειώνεται σημαντικά στο μέτρο που έγγραφα με ίδιο περιεχόμενο έχουν ήδη προσκομιστεί στο πλαίσιο προγενέστερων διαδικασιών αναγνωρίσεως πτυχίων που αφορούσαν ανάλογες αιτήσεις.

45 Συναφώς, από τις ίδιες τις δηλώσεις της Ιταλικής Κυβερνήσεως προκύπτει ότι η υποχρέωση προσκομίσεως πιστοποιητικού ιθαγενείας και η υποχρέωση προσκομίσεως επικυρωμένων μεταφράσεων όλων των εγγράφων που σχετίζονται με την αίτηση αναγνωρίσεως δεν μπορούν να θεωρηθούν αναγκαίες ούτε να δικαιολογηθούν από επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος.

46 Τα άρθρα 4, παράγραφος 2, στοιχείο c, του διατάγματος 129/92 και 4, παράγραφος 1, στοιχείο c, της αποφάσεως 776/94, αφενός, και τα άρθρα 4, παράγραφος 3, του διατάγματος 129/92 και 10 της αποφάσεως 776/94, αφετέρου, δεν συνάδουν, επομένως, προς το άρθρο 52 της Συνθήκης.

Επί της αιτιάσεως περί των κεκτημένων δικαιωμάτων

47 Το άρθρο 12 της οδηγίας 85/384 προβλέπει μια εξαίρεση από τις κατώτατες απαιτήσεις περί εκπαιδεύσεως που θέτουν τα άρθρα 3 και 4 της ίδιας οδηγίας. Κάθε

κράτος μέλος πρέπει δηλαδή να αναγνωρίζει τον τίτλο του αρχιτέκτονα στα άτομα στα οποία έχει χορηγηθεί από άλλο κράτος μέλος βεβαίωση που πιστοποιεί ότι, κατά τη θέση σε ισχύ της οδηγίας 85/384, τα εν λόγω άτομα δικαιούνταν να φέρουν αυτόν τον τίτλο εντός αυτού του άλλου κράτους μέλους, ακόμη και αν τα άτομα αυτά δεν πληρούσαν τις εν λόγω κατώτατες απαιτήσεις.

48 Το άρθρο 11, παράγραφος 1, στοιχεία c και d, του διατάγματος 129/92 αναγνωρίζει τον τίτλο του αρχιτέκτονα στα άτομα στα οποία, πριν από την έναρξη ισχύος του διατάγματος, ήτοι πριν από τις 19 Φεβρουαρίου 1992, επιτρεπόταν να φέρουν τον τίτλο αυτόν εντός άλλου κράτους μέλους.

49 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η καταληκτική ημερομηνία εγκυρότητας των βεβαιώσεων που μπορούν να χορηγηθούν στο πλαίσιο του άρθρου 12 της οδηγίας 85/384 συμπίπτει με την ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας μεταφοράς της εν λόγω οδηγίας, ήτοι την 5η Αυγούστου 1987.

50 Η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η μετάθεση της καταληκτικής αυτής ημερομηνίας μέχρι τον Φεβρουάριο του 1992, την οποία προβλέπει το άρθρο 11, παράγραφος 1, στοιχεία c και d, του διατάγματος 129/92, οφείλεται στην εκπρόθεσμη μεταφορά της οδηγίας 85/384 στο ιταλικό δίκαιο. Πρόθεση της κυβερνήσεως αυτής ήταν η χορήγηση στους ενδιαφερομένους μιας μεταβατικής προθεσμίας αντίστοιχης με εκείνη που θα είχε ταχθεί αν η οδηγία είχε μεταφερθεί εμπρόθεσμα.

51 Συναφώς, η «[θέση σε] εφαρμογή της οδηγίας», στην οποία αναφέρεται το άρθρο 12 της οδηγίας 85/384, πρέπει να ερμηνευθεί κατά την έννοια ότι αναφέρεται στην ημερομηνία μέχρι την οποία η εν λόγω οδηγία έπρεπε να μεταφερθεί. Σύμφωνα με το άρθρο 31, παράγραφος 1, η εν λόγω οδηγία έπρεπε να μεταφερθεί εντός προθεσμίας είκοσι τεσσάρων μηνών από την ημερομηνία κοινοποιήσεώς της, ήτοι μέχρι τις 5 Αυγούστου 1987.

52 Συνεπώς, ένα κράτος μέλος που μετέφερε την οδηγία 85/384 εκπρόθεσμα δεν μπορεί να παρατείνει τη μεταβατική περίοδο που προβλέπει το άρθρο 12 της εν λόγω οδηγίας.

53 Επιβάλλεται επομένως η διαπίστωση ότι το άρθρο 11, παράγραφος 1, στοιχεία c και d, του διατάγματος 129/92 αντιβαίνει στο άρθρο 12 της οδηγίας 85/384.

Επί της αιτιάσεως περί της απαγορεύσεως μόνιμης υποδομής

54 Κατά την Επιτροπή, το άρθρο 9, παράγραφος 1, του διατάγματος 129/92, που απαγορεύει στους εγκατεστημένους εντός άλλων κρατών μελών αρχιτέκτονες οι οποίοι επιθυμούν να παράσχουν υπηρεσίες στην Ιταλία να διαθέτουν στο κράτος αυτό μόνιμη υποδομή, είναι αντίθετο προς το άρθρο 59 της Συνθήκης.

55 Η Ιταλική Κυβέρνηση απαντά ότι η απαγόρευση αυτή έχει σκοπό να τονίσει τον προσωρινό χαρακτήρα της παροχής υπηρεσιών. Η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το άρθρο 9, παράγραφος 1, του διατάγματος 129/92 δεν αποκλείει τη δυνατότητα του παρέχοντος υπηρεσίες να παράσχει τις επίμαχες υπηρεσίες από σταθερό σημείο εγκαταστάσεως, υπό την προϋπόθεση ότι η εγκατάσταση αυτή δεν θα μεταβληθεί σε «κύρια ή δευτερεύουσα έδρα επαγγελματικού γραφείου».

56 Συναφώς, επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι ο προσωρινός χαρακτήρας της παροχής υπηρεσιών δεν αποκλείει τη δυνατότητα του παρέχοντος υπηρεσίες, κατά την έννοια της Συνθήκης, να διαθέτει, εντός του κράτους μέλους υποδοχής, ορισμένη υποδομή (συμπεριλαμβανομένων διαφόρων ειδών επαγγελματικών γραφείων), στο μέτρο που η υποδομή αυτή είναι αναγκαία για την εκπλήρωση της επίμαχης παροχής (αποφάσεις της 30ής Νοεμβρίου 1995, C-55/94, Gebhard, Συλλογή 1995, σ. I-4165, σκέψη 27, και της 7ης Μαρτίου 2002, C-145/99, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 2002, σ. I-2235, σκέψεις 22 και 23).

57 Συνεπώς, το άρθρο 9, παράγραφος 1, του διατάγματος 129/92 είναι ασυμβίβαστο προς το άρθρο 59 της Συνθήκης στο μέτρο που η γενική απαγόρευση που προβλέπει παρακωλύει τη δυνατότητα του παρέχοντος υπηρεσίες που είναι εγκατεστημένος εντός άλλου κράτους μέλους να διαθέτει στην Ιταλία την υποδομή που απαιτείται για την επίμαχη παροχή.

Επί της αιτιάσεως περί της υποχρεώσεως εγγραφής στο μητρώο του συλλόγου αρχιτεκτόνων

58 Το άρθρο 9, παράγραφος 3, του διατάγματος 129/92 προβλέπει ότι, ακόμη και για την παροχή υπηρεσιών, οι αρχιτέκτονες πρέπει να εγγράφονται στα μητρώα που τηρούν τα περιφερειακά συμβούλια και το εθνικό συμβούλιο του συλλόγου αρχιτεκτόνων. Η εγγραφή αυτή πραγματοποιείται με έξοδα του συλλόγου αρχιτεκτόνων.

59 Η διαδικασία εγγραφής καθορίζεται στα άρθρα 7 και 8 της αποφάσεως 776/94. Η Ιταλική Κυβέρνηση παρέσχε διευκρινίσεις, όταν της ζητήθηκε από το Δικαστήριο, επί της διεξαγωγής της εν λόγω διαδικασίας. Για την πρώτη παροχή υπηρεσιών, η αίτηση εγγραφής πρέπει να συνοδεύεται από αποδείξεις όσον αφορά την ικανότητα του αιτούντος να ασκεί το επάγγελμα του αρχιτέκτονα και όσον αφορά την πραγματική άσκηση του επαγγέλματος αυτού από τον αιτούντα στο κράτος μέλος προελεύσεως, καθώς και από μια δήλωση σχετική με τη φύση και την πιθανή διάρκεια της παροχής υπηρεσιών και, ενδεχομένως, από τη μνεία προσωρινής έδρας. Το αρμόδιο για την εξέταση της αιτήσεως συμβούλιο πρέπει να αποφανθεί εντός προθεσμίας 30 ημερών. Για τις μεταγενέστερες παροχές, η άδεια χορηγείται αυτόματα, με την προσκόμιση της προηγούμενης δηλώσεως. Η εγγραφή στο μητρώο ενός περιφερειακού συλλόγου δεν συνεπάγεται άδεια παροχής υπηρεσιών εντός άλλης περιφέρειας. Οι υπηρεσίες μπορούν να παρασχεθούν μόνο κατόπιν της αποφάσεως του συμβουλίου η οποία επιτρέπει την εγγραφή.

60 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η υποχρέωση εγγραφής είναι ασυμβίβαστη προς τα άρθρα 22 της οδηγίας 85/384 και 59 της Συνθήκης.

61 Η Ιταλική Κυβέρνηση θεωρεί ότι το άρθρο 9, παράγραφος 3, του διατάγματος 129/92 είναι σύμφωνο προς το άρθρο 22, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας 85/384, στο μέτρο που η τελευταία αυτή διάταξη επιτρέπει, κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, στα κράτη μέλη να προβλέπουν προσωρινή και αυτόματη εγγραφή με απλή αίτηση του αρχιτέκτονα. Η εν λόγω κυβέρνηση επισημαίνει επίσης ότι η εγγραφή που προβλέπει το άρθρο 9, παράγραφος 3, του διατάγματος 129/92 δεν συνεπάγεται επιπλέον έξοδα σε βάρος του παρέχοντος υπηρεσίες, δεδομένου ότι τα έξοδα φέρει ο σύλλογος αρχιτεκτόνων.

62 Επιβάλλεται να τονιστεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 22, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας 85/384, το κράτος μέλος υποδοχής μπορεί να προβλέπει αυτόματη προσωρινή εγγραφή στο μητρώο, με την προϋπόθεση η εγγραφή αυτή να μην καθυστερεί και να μην περιπλέκει κατά κανέναν τρόπο την παροχή υπηρεσιών.

63 Η προβλεπόμενη από την ιταλική κανονιστική ρύθμιση εγγραφή καθυστερεί την παροχή υπηρεσιών. Συγκεκριμένα, από τα στοιχεία που προσκόμισε η Ιταλική Κυβέρνηση προκύπτει ότι η εγγραφή στο μητρώο πραγματοποιείται εντός προθεσμίας 30 ημερών από την κατάθεση της αιτήσεως και ότι η πρώτη παροχή μπορεί να εκπληρωθεί μόνον κατόπιν της περατώσεως της εγγραφής.

64 Συνεπώς, η υποχρέωση εγγραφής που προβλέπει το άρθρο 9, παράγραφος 3, του διατάγματος 129/92 καθυστερεί την πρώτη παροχή υπηρεσιών ενός αρχιτέκτονα και επομένως είναι ασυμβίβαστη προς το άρθρο 22 της οδηγίας 85/384. Επιπλέον, η υποχρέωση εγγραφής στο μητρώο κάθε περιφερειακού συλλόγου, εντός της δικαιοδοσίας του οποίου πρέπει να πραγματοποιηθεί η παροχή υπηρεσιών, περιπλέκει ακόμη περισσότερο την εν λόγω παροχή.

65 Επομένως, η αιτίαση αυτή είναι επίσης βάσιμη.

Επί της αιτιάσεως περί μη εμπρόθεσμης αναγνωρίσεως των τίτλων

66 Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 20, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/384, η διαδικασία αναγνωρίσεως του τίτλου του αρχιτέκτονα άλλου κράτους μέλους πρέπει να ολοκληρώνεται το συντομότερο δυνατό, το αργότερο δε τρεις μήνες μετά την υποβολή όλων των δικαιολογητικών από τον ενδιαφερόμενο.

67 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η διαδικασία που προβλέπει το άρθρο 4, παράγραφοι 6 έως 8, του διατάγματος 129/92 δεν επιτρέπει στις ιταλικές αρχές να τηρούν την προαναφερθείσα τρίμηνη προθεσμία. Η Επιτροπή αναφέρει ότι δέχθηκε καταγγελίες για το ζήτημα αυτό και παραθέτει το παράδειγμα ενός Αυστριακού αρχιτέκτονα που αναμένει από τις 17 Μαρτίου 1994 την έκδοση αποφάσεως των ιταλικών αρχών επί της αιτήσεώς του.

68 Η Ιταλική Κυβέρνηση αναφέρει ότι οι περισσότερες αιτήσεις διεκπεραιώνονται εμπρόθεσμα. Η παρέλευση της προθεσμίας σε ορισμένες περιπτώσεις δικαιολογείται από τις εξαιρέσεις που προβλέπει η οδηγία 85/384. Για το ενδεχόμενο παρελεύσεως προθεσμίας δεν ευθύνονται οι ιταλικές αρχές, αλλά μάλλον το γεγονός ότι οι αιτούντες την αναγνώριση των τίτλων τους δεν έχουν καταθέσει όλα τα δικαιολογητικά. Αυτό ισχύει ειδικότερα για τον Αυστριακό αρχιτέκτονα, την περίπτωση του οποίου επικαλείται η Επιτροπή.

69 Επιβάλλεται να αναφερθεί ότι η Επιτροπή δεν ήταν σε θέση να αντικρούσει την εξήγηση της Ιταλικής Κυβερνήσεως όσον αφορά την περίπτωση του Αυστριακού αρχιτέκτονα. Σύμφωνα με το άρθρο 20, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/384, αν η αίτηση δεν είναι πλήρης, η προθεσμία που προβλέπεται για την αναγνώριση δεν αρχίζει να τρέχει.

70 Δεδομένου ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε συγκεκριμένα την παράβαση του άρθρου 20, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/384, η αιτίαση αυτή πρέπει να απορριφθεί.

71 Λαμβανομένων υπόψη όλων των προεκτεθέντων, επιβάλλεται να αναγνωρισθεί ότι η Ιταλική Δημοκρατία,

— μη θεσπίζοντας όλα τα αναγκαία μέτρα για την εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφοι 1, δεύτερο εδάφιο, και 2, του άρθρου 11, στοιχείο κ', έβδομη περίπτωση, καθώς και του άρθρου 14 της οδηγίας 85/384,

— μη θεσπίζοντας όλα τα αναγκαία μέτρα για την εφαρμογή της αυτόματης αναγνωρίσεως πτυχίων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων σύμφωνα με τα άρθρα 2, 3, 7, 8 και 9 της οδηγίας 85/384,

— θεσπίζοντας το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο a, του διατάγματος 129/92, το οποίο, κατά παράβαση των άρθρων 52 και 59 της Συνθήκης, απαιτεί γενικώς να συνοδεύεται η αίτηση αναγνωρίσεως τίτλου από το πρωτότυπο του πτυχίου ή από επικυρωμένο αντίγραφο του πτυχίου αυτού,

— θεσπίζοντας το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο c, του διατάγματος 129/92 και το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο c, της αποφάσεως 776/94, τα οποία, κατά παράβαση του άρθρου 52 της Συνθήκης, απαιτούν γενικώς να συνοδεύεται η αίτηση αναγνωρίσεως τίτλου από πιστοποιητικό ιθαγενείας,

— θεσπίζοντας το άρθρο 4, παράγραφος 3, του διατάγματος 129/92 και το άρθρο 10 της αποφάσεως 776/94, τα οποία, κατά παράβαση του άρθρου 52 της Συνθήκης, απαιτούν, σε κάθε περίπτωση, την επίσημη μετάφραση του συνόλου των συνημμένων σε αίτηση αναγνωρίσεως τίτλου εγγράφων,

— θεσπίζοντας το άρθρο 11, παράγραφος 1, στοιχεία c και d, του διατάγματος 129/92, το οποίο, κατά παράβαση του άρθρου 12 της οδηγίας 85/384, προβλέπει την αναγνώριση τίτλων που αποκτήθηκαν μετά την 5η Αυγούστου 1987,

— διατηρώντας σε ισχύ το άρθρο 9, παράγραφος 1, του διατάγματος 129/92, το οποίο, κατά παράβαση του άρθρου 59 της Συνθήκης, απαγορεύει γενικώς στους εγκατεστημένους σε άλλα κράτη μέλη αρχιτέκτονες που επιθυμούν να παράσχουν υπηρεσίες στην Ιταλία να δημιουργήσουν στην ιταλική επικράτεια κύρια ή δευτερεύουσα έδρα,

— υποχρεώνοντας, με το άρθρο 9, παράγραφος 3, του διατάγματος 129/92 και τα άρθρα 7 και 8 της αποφάσεως 776/94, τους εγκατεστημένους σε άλλα κράτη μέλη αρχιτέκτονες που επιθυμούν να παράσχουν υπηρεσίες στην Ιταλία να εγγραφούν στο κατά τόπο αρμόδιο περιφερειακό συμβούλιο του συλλόγου αρχιτεκτόνων και καθυστερώντας, με την τυπική αυτή προϋπόθεση, κατά παράβαση του άρθρου 22 της οδηγίας 85/384, την πρώτη παροχή υπηρεσιών εκ μέρους των εν λόγω αρχιτεκτόνων στην Ιταλία,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 12, 22, 27 και 31 της οδηγίας 85/384 και, όσον αφορά την απαγόρευση που προβλέπει το άρθρο 9, παράγραφος 1, του διατάγματος 129/92, από το άρθρο 59 της Συνθήκης.

72 Η προσφυγή πρέπει να απορριφθεί κατά τα λοιπά.

Επί των δικαστικών εξόδων

73 Σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Ιταλική Δημοκρατία ηττήθηκε σε σχέση με τις επτά από τις οκτώ αιτιάσεις της Επιτροπής και η Επιτροπή είχε ζητήσει την καταδίκη της στα δικαστικά έξοδα, το κράτος αυτό πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα)

αποφασίζει:

1) Η Ιταλική Δημοκρατία,

— μη θεσπίζοντας όλα τα αναγκαία μέτρα για την εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφοι 1, δεύτερο εδάφιο, και 2, του άρθρου 11, στοιχείο κ', έβδομη περίπτωση, καθώς και του άρθρου 14 της οδηγίας 85/384/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Ιουνίου 1985, για την αμοιβαία αναγνώριση των πτυχίων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων στον τομέα της αρχιτεκτονικής και τη θέσπιση μέτρων για τη διευκόλυνση της πραγματικής ασκήσεως του δικαιώματος εγκαταστάσεως και ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 86/17/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιανουαρίου 1986, για την τροποποίηση, λόγω της εντάξεως της Πορτογαλίας, της οδηγίας 85/384,

— μη θεσπίζοντας όλα τα αναγκαία μέτρα για την εφαρμογή της αυτόματης αναγνωρίσεως πτυχίων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων σύμφωνα με τα άρθρα 2, 3, 7, 8 και 9 της οδηγίας 85/384,

— θεσπίζοντας το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο a, του νομοθετικού διατάγματος 129, της 27ης Ιανουαρίου 1992, το οποίο, κατά παράβαση των άρθρων 52 και 59 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρων 43 ΕΚ και 49 ΕΚ), απαιτεί γενικώς να συνοδεύεται η αίτηση αναγνωρίσεως τίτλου από το πρωτότυπο του πτυχίου ή από επικυρωμένο αντίγραφο του πτυχίου αυτού,

— θεσπίζοντας το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο c, του διατάγματος 129/92 και το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο c, της αποφάσεως 776 του Υπουργού Πανεπιστημίων και Επιστημονικής και Τεχνολογικής Έρευνας, της 10ης Ιουνίου 1994, τα οποία, κατά παράβαση του άρθρου 52 της Συνθήκης, απαιτούν γενικώς να συνοδεύεται η αίτηση αναγνωρίσεως τίτλου από πιστοποιητικό ιθαγενείας,

— θεσπίζοντας το άρθρο 4, παράγραφος 3, του διατάγματος 129/92 και το άρθρο 10 της αποφάσεως 776/94, τα οποία, κατά παράβαση του άρθρου 52 της Συνθήκης, απαιτούν, σε κάθε περίπτωση, την επίσημη μετάφραση του συνόλου των συνημμένων σε αίτηση αναγνωρίσεως τίτλου εγγράφων,

— θεσπίζοντας το άρθρο 11, παράγραφος 1, στοιχεία c και d, του διατάγματος 129/92, το οποίο, κατά παράβαση του άρθρου 12 της οδηγίας 85/384, προβλέπει την αναγνώριση τίτλων που αποκτήθηκαν μετά την 5η Αυγούστου 1987,

— διατηρώντας σε ισχύ το άρθρο 9, παράγραφος 1, του διατάγματος 129/92, το οποίο, κατά παράβαση του άρθρου 59 της Συνθήκης, απαγορεύει γενικώς

στους εγκατεστημένους σε άλλα κράτη μέλη αρχιτέκτονες που επιθυμούν να παράσχουν υπηρεσίες στην Ιταλία να δημιουργήσουν στην ιταλική επικράτεια κύρια ή δευτερεύουσα έδρα,

— υποχρεώνοντας, με το άρθρο 9, παράγραφος 3, του διατάγματος 129/92 και τα άρθρα 7 και 8 της αποφάσεως 776/94, τους εγκατεστημένους σε άλλα κράτη μέλη αρχιτέκτονες που επιθυμούν να παράσχουν υπηρεσίες στην Ιταλία να εγγραφούν στο κατά τόπο αρμόδιο περιφερειακό συμβούλιο του συλλόγου αρχιτεκτόνων και καθυστερώντας, με την τυπική αυτή προϋπόθεση, κατά παράβαση του άρθρου 22 της οδηγίας 85/384, την πρώτη παροχή υπηρεσιών εκ μέρους των εν λόγω αρχιτεκτόνων στην Ιταλία,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 12, 22, 27 και 31 της οδηγίας 85/384 και, όσον αφορά την απαγόρευση που προβλέπει το άρθρο 9, παράγραφος 1, του διατάγματος 129/92, από το άρθρο 59 της Συνθήκης.

2) Απορρίπτει την προσφυγή κατά τα λοιπά.

3) Καταδικάζει την Ιταλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.

Jann von Bahr Edward

La Pergola Timmermans

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 21 Μαρτίου 2002.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

P. Jann